

ČAS-OPIS 1989

Sherlock Holmes a prípad Nežnej revolúcie

Sporný referát o Nežnej revolúcii

Nežná revolúcia – 17. november 1989

Nežná revolúcia v novembri v roku 1989, zosobňuje pád totalitného komunistického režimu. Ako svetlý príklad okolitým krajinám, významným spôsobom zviditeľnila vo svete Československo ako vysoko kultivovanú spoločnosť s uvedomelými občanmi, a s totalitnou vládou schopnou samoreflexie. Uskutočnil sa prevrat v demokratickú spoločnosť, ktorý nám mohol závidieť celý svet.

Na začiatku bola nevinná manifestácia...

V deň študentstva 17. novembra 1989, v deň uctenia pamiatky smrti Jana Palacha, ktorý sa pred dvadsiatimi rokmi na protest sovietskej okupácie upálil [1], sa rovnako ako po iné roky konala manifestácia, organizovaná Socialistickým zväzom mládeže. Pochod bol plánovaný niekoľko mesiacov vopred a bol povolený mestským výborom KSČ. Funkcionári vopred vytýčili trasu pochodu, pričom miestne Zbory národnej bezpečnosti dostali za úlohu zaisťovať pokojný priebeh celej manifestácie. Na stretnutí ministra vnútra Kincla s generálnym tajomníkom ÚV KSČ Jakešom bolo dojednané, že napriek určitým protisocialistickým náladám prejavujúcim sa u skupinky študentov, nesmie dôjsť k zásahu bezpečnostných zložiek.[2]

Študentská manifestácia sa začala prejavom Martina Klímy /.../ potom nasledoval príhovor rečníka Socialistického zväzu mládeže a následne sa študenti vydali na Vy-

šehrad. Na národnej triede ich zastavil policajný kordón, kde sa asi 2000 študentov dostalo do izolácie medzi dva oddiely zásahových jednotiek. Manifestujúci študenti sa napriek napätej situácii správali pokojne, nejavili žiadne známky agresivity. Študentky na znak pokory rozdávali príslušníkom bezpečnosti kvety, mnohí prestrašení plakali a prosili aby ich pustili. Okolo pol deviatej boli študenti zatlačení smerom k postranným uličkám, bolo použité vodné delo a veľa študentov bolo surovo zbí- tých. Po deviatej bola manifestácia rozohnaná. Nezávislá lekárska komisia neskôr zis- tila, že bolo zranených 568 ľudí. Študenti umeleckých škôl sa rozpáchli do pražských divadiel, kde získali podporu hercov. Začalo sa uvažovať o štrajku v divadlách a na Vysokých školách. [3]

Na druhý deň divadlá vyhlásili týždenný štrajk. Mnohí komunisti, vrátane členov ÚV KSČ, i radoví občania boli pohoršení zásahom. Rozšírila sa falošná správa o smrti študenta Martina Šmída, ktorú ihneď v ten večer odvysielalo aj rádio Slobodná Európa. [4] Napätie a rozhorčenie v spoločnosti stúpalo.

19. novembra sa v byte Václava Havla stretli členovia nezávislých iniciatív, kde pre- važovali signatári Charty 77. Výsledkom porady bolo ustanovenie Občianskeho fóra (OF), ktoré oficiálne vzniklo o desiatej večer v Činohernom klube. Občianske fórum žiadalo odstúpenie najskorumpovanejších politikov, prepustenie politických väzňov a podporovalo generálny štrajk, ktorý bol ustanovený na 27. november. Toho istého dňa vzniká v Bratislave hnutie Verejnosť proti násiliu.

20. novembra na väčšine pražských vysokých škôl začína štrajk, poobede sa na Václavskom námestí zišlo cez 100.000 ľudí. O deň neskôr sa pridali k štrajku ďalšie vysoké školy a na Václavskom námestí sa konala prvá manifestácia Občianskeho fóra, ktoré v tom čase pozostávalo prevažne zo signatárov Charty 77. K zhromaždenému davu (asi 200 000 ľudí) prehovoril po prvý krát Václav Havel. Nasledovalo niekoľko masových demonštrácií po celej republike, ktoré vyvrcholili dňa 27. novembra v Gen- rálny štrajk s heslom „Koniec vlády jednej strany!“. Požiadavky OF boli akceptované KSČ, bol prerušený štrajk, ktorý sa zmenil v štrajkovú pohotovosť.

10. decembra 1989 vymenoval prezident ČSSR Gustáv Husák novú „vládu národného porozumenia“ a vzápätí abdikoval. 29. decembra bol komunistickým parlamentom zvolený za prezidenta Václav Havel a v júni 1990 sa konali prvé slobodné voľby, v ktorých zvíťazilo Občianske fórum s 51% hlasov. KSČ získala 13%. [5]

V rokoch 1969–1970 bolo približne 1000 funkcionárov KSČ formou vylúčenia z KSČ prevedených do tzv. zálohy, čo znamená na použitie v takých situáciách, aká vznikla po založení Charty 77, po 17. novembri 1989 a pre ďalšie situácie, ktoré boli projektované ako varianty. [6] Tieto osoby emigrovali do zahraničia s poslaním pôsobiť v politickej opozícii so spravodajským určením. Okamžite dostávali politický azyl, zamestnanie v exponovaných inštitúciách hostiteľských štátov alebo profesúry. Títo ľudia organizovali v zahraničí malé lobbystické nátlakové skupiny, ktoré si postupne vytvárali kontakty na medzinárodné organizácie a vlády štátov, zakladali nakladateľstvá a vydavateľstvá, nadácie, organizovali zbierky finančných prostriedkov. [7] Finančné prostriedky na činnosť Charty 77 pochádzali z medzinárodného PEN-klubu, ktorý financovala CIA, Rotary-klubu, Jewish Agency, Guggenheimovej nadácie v USA, B'rith, Masarykovej nadácie pri Masarykovom múzeu v Izraeli a pod. [8]

Charta 77 vo svojom vyhlásení z 1.1.1977 konštatuje, že nechce škodiť komunistickému režimu, ale chce s ním viesť konštruktívny dialóg. Reakcia, ktorú proti Charte 77 rozpútal ÚV KSČ, mala za cieľ upozorňovať na Chartu a popularizovať ju v protikomunisticky zmýšľajúcej časti verejnosti. Hlavnú činnosť popularizácie prevzali vysielачky Slobodná Európa, Hlas Ameriky a BBC. Napriek tomu, že vydavateľská činnosť Charty bola v duchu vtedajších platných zákonov protizákonná (minimálne podľa § 112 – Trestného zákona: poškodzovanie záujmov republiky v cudzine), nikto nikdy proti vydavateľom nezakročil. [9] Je nepochybné, že keby nebola žiaduca, ŠTB by takúto skupinu zlikvidovalo za 24 hodín a nikto na verejnosti by sa nikdy o žiadnej charte nedozvedel.

Prijímanie členov (signatárov) Charty 77 sa skončilo dňom 17.11.1989, keď ich počet dosiahol 1900. Úplná väčšina z nich podpísala Chartu 77 zo vzdoru proti režimu bez toho, aby tušila čokoľvek o charaktere a poslaní tejto tajuplnej organizácie. Túto riadilo približne 70 až 85 ľudí a pozostávala z príslušníkov niekoľkých rodín navzájom spútaných rodinnými, príbuzenskými a finančnými vzťahmi. Boli to predovšetkým rodiny Havlovcov, Dienstbierovcov, Šabatovcov, Němcovcov, Paloušovcov, Marvanovcov, Hromádkovcov, Rumlovcov, Šternovcov atď. [10] Hneď po „Nežnej revolúcii“ približne 100 týchto rodín, ich príbuzných a priateľov zaujalo pozície v najvyšších štátnych, diplomatických a hospodárskych funkciách štátu. Túto skupinu občanov Československa schválili na toto aktuálne poslanie orgány ZSSR a USA prostredníctvom ŠTB, KGB, CIA a MOSADu. [11]

Občasné odsudzovanie a väznenie členov Charty 77 sa stávalo podnetom pre obrovskú medzinárodnú propagačnú kampaň, ktorú viedli zahraničné vysielачky. Obyvatelia Československa sa takýmto spôsobom zoznamovali s ľuďmi, o ktorých by v novembri 1989 nevedel nikto. Organizovaná reklama a propaganda z nich urobila hrdinov, mučeníkov, veľkých spisovateľov, mysliteľov, politikov a demokracii oddaných štátnikov.

Riadenie Charty 77 prebiehalo veľmi komplikovaným spôsobom, ktorý dovoľoval kontrolu zo strany USA, pričom hlavnú riadiacu funkciu vykonávali osoby z bázy KGB. Hlavnou kontaktnou osobnosťou bol od roku 1987 poverený vedúci 13. oddelenia ÚV KSČ Rudolf Hegenbart, ktorý bol priamo zaangažovaný na príprave prevratu od augusta 1998 až po jeho vykonanie 17.11.1989. [12]

Deň 17. november 1989 bol zvolený ako najvhodnejší vzhľadom na to, že je medzinárodným sviatkom študentstva a zaručoval medzinárodnú odozvu. Tak isto to bol posledný termín pred schôdkou Gorbačov – Bush na Malte, kde mali prerokovať ďalší postup veľmocí pri riadení zjednocovania Nemecka, čo predpokladalo aj politickú zmenu v Československu. Nemenej dôležitým faktorom, bola aj zlá finančná situácia Štátnej banky československej, ktorá už dlhšiu dobu udržiavala chod ekonomiky len vďaka podpore zahraničných (kapitalistických) finančných inštitúcií. Vysoké úroky vytvárali silný inflačný tlak na korunu, ktorú už nebolo možné udržať bez toho, aby sa to viditeľne neprejavilo v hospodárskej situácii krajiny.

Samotná príprava manifestácie bola na rokovaní Pražskej vysokoškolskej rady zmanipulovaná aj vďaka účasti Vasilá Mohoritu, takže prevažne neupozornení študenti vpochodovali do vopred pripravenej pasce. Dve hodiny pred príchodom sprievodu na Národnú triedu bola zastavená premávka električiek v oboch smeroch a Národná trieda bola v tom čase úplne vyprataná (ľudoprázdna). Pohotovostné oddiely ZNB boli v pohotovosti na Mikulandskej a na Konyiktskej ulici už tri hodiny pred príchodom sprievodu. Asi jednu hodinu pred príchodom boli uzamknuté všetky domové brány všetkých domov od Perštýna až k Národnému divadlu. [13]

Zásahová čata ÚRNA (Útvary rýchleho nasadenia), bola v treťom pohotovostnom slede (jej členovia boli doma pri rodinách, ale museli byť k dispozícii pri telefóne), dostala o 10:30 telefonický rozkaz okamžite sa vrátiť k útvaru (osem hodín pred nasadením), asi štyri hodiny pred začiatkom manifestácie na Vyšehrade. Po príchode k útvaru im bola nariadená pohotovosť. Keď čata nastúpila v maskovacích uniformách a maskovacích čiapkách dostala rozkaz nasadiť si červené barety, ktoré sú súčasťou vychádzkovej uniformy. O 11:30 čatu previezli autobusom na Bartolomejskú ulicu na sústredenie. Od 13:45 prebiehala inštruktáž. Vykonávali ju traja dôstojníci ŠTB v civile a bola zameraná na zákrok pri Národnom divadle, čo bolo v čase, keď sa manifestácia vo vzdialenosti asi tri kilometre začínala. Zásahovej čate na zväčšenom obraze podrobne vysvetlili uzáver pri Národnom divadle, vrátane nasadenia automobilu so zábranami. Čatu inštruovali, že dôstojníci ŠTB im budú ukazovať vytipované osoby v sprievode, ktoré mali vytiahnuť a zadržať.

V popoludňajších hodinách v piatok 17. novembra 1989 opustilo Prahu celé vedenie Charty 77, vrátane rodín. V Prahe zostali iba Uhl, Benda, Němcová. V tom čase existovalo nebezpečenstvo ich pozatýkania v prípade, žeby sa Hegenbartovi nepodariť okamžite paralyzovať akcie a rozhodnutia väčšiny vedúcich ÚV KSČ a FMV, ktorí do charakteru operácie neboli zasvätení. [14] Už v sobotu na poludnie sa však všetci vrátili späť. Vtedy a v priebehu nedele sa podarilo Hegenbartovi definitívne odstrániť nebezpečenstvo zákroku Ľudových milícií, ktoré Jakeš, ako najvyšší predstaviteľ ÚV KSČ, mobilizoval. Hrozil ozbrojený konflikt, pretože Ľudové milície mali v tom čase 150.000 plne vyzbrojených a bojovne naladených členov – prevažne tvrdých komunistov. [15]

Cieľom operácie nebolo iba odstrániť Jakeša, ale zariadiť všeobecný ústup komunistov na vopred pripravené pozície. Približne v tom čase (po zatknutí Václava Havla) Hegenbart začal mobilizovať hercov, spevákov a ďalších na podpisové akcie za jeho prepustenie. Všetci iniciátori boli komunisti. Manifestáciu a neskôr aj organizovanie študentstva riadili výlučne deti prominentných rodičov. 86% týchto študentov malo rodičov vo vysokých funkciách v KSČ, FMV, v diplomatických službách, v kategórii generálnych riaditeľov, vysokoškolských profesorov atď. **[16]** Títo študenti boli inštruovaní svojimi rodičmi a už od januára 1989 boli vypracované heslá, ako "Nie sme ako oni!", „Nechceme násilie!“ atď. a formy ich uplatňovania pri demonštráciách tak, aby nedochádzalo k fyzickému napádaniu komunistov, čo bola jedna z podmienok dohody o odovzdaní moci a záruky za ňu prevzali sami komunisti prostredníctvom študentov a OF (Občianskeho fóra).

Koncepcia OF bola dohodnutá asi pol roka pred prevratom a schválil ju sám Hegenbart. **[17]** OF oficiálne vzniklo v nedeľu v podvečer a vyhlásil ho Havel v realistickom divadle. Poverení dôstojníci ŠtB na toto vyhlásenie zväžali svojimi súkromnými autami všetkých hlavných členov Charty 77. Uvoľnenie divadiel fingovaním protestných štrajkov organizovala ŠtB prostredníctvom svojich agentov medzi hercami a základnými organizáciami KSČ v divadlách.

Vedením OF boli poverení výhradne kmeňoví členovia Charty 77. **[18]** Predpokladá sa, že na nasadenie v OF bolo uvoľnených približne 1100 ľudí z novej databázy KGB.

V rámci dohôd o kontinuite moci komunistickej oligarchie bola činnosť Občianskeho fóra od začiatku až k voľbám vedená k likvidácii akejkoľvek potenciálnej opozície, ktorá by mohla vzniknúť. Preto bolo v období február – apríl 1990 rozbité študentské hnutie a vyradené z akejkoľvek politickej konkurencie a učené celkom pasívnym. Rôznymi kauzami a aférami boli postupne zdiskreditované KDÚ, Československá strana socialistická, Republikánska strana, Lidová strana a ďalšie. **[19]**

V polovici roku 1988 bolo o príprave politického prevratu v Československu informovaných 12 ľudí z najvyššieho orgánu KSČ. V októbri 1989 sa tento počet zväčšil na približne 90 ľudí, z ktorých väčšina nebola priamo členmi aparátu ÚV KSČ. Úplná väčšina členov KSČ bola prevratom a stratou svojej moci prekvapená a označovala postup svojho vedenia za zradu. **[20]**

V decembri 1989 boli všetci rozhodujúci funkcionári KSČ, armády, Ľudových milícií a FMV presne informovaní o tom, že udalosti sú iba taktickou formou zmien, inak v krátkom čase neuskutočniteľných. Latentná pohotovosť všetkých týchto zložiek vrátane armády bola udržiavaná do marca 1990, keď bola dojednaná nepostihnuteľnosť zákonom číslo 15/90 z 23.1.1990, ktorý zaručoval KSČ verejnú právnu ochranu, garantovanú novou vládou. **[21]**

Priebeh „nežnej revolúcie“ bol vynikajúco pripravený. Priehľadnosť celej akcie mala v očiach verejnosti zastrieť fáma o nevydarenom puči ŠTB, ktorý v kritickom bode zlyhal a ktorý využili demokraticky zmýšľajúce sily v prospech „nežnej revolúcie“. Je nesporné, že keby sovietsky zväz prostredníctvom KGB neodmietol akúkoľvek podporu komunistickému režimu, komunisti by sa nikdy dobrovoľne nevzdali vedúcej úlohy v štáte a k žiadnej „nežnej“ ani inej revolúcii by nikdy nedošlo. Pozitívne treba hodnotiť fakt, že celý prevrat v kvalitatívne inú spoločnosť bol pokojný, bez vážnejších hospodárskych kolapsov či vysokých stratách na životoch. Negatívne pôsobí skutočnosť, že ešte aj v súčasnosti žiaden z oficiálnych politikov Slovenska a Česka verejne nepriznal celú pravdu o „Nežnej revolúcii“ a 17. november 1989 sa stále oslavuje ako symbol študentskej revolúcie. Správa Komisie Federálneho zhromaždenia Československej republiky zameranej na vyšetrovanie udalostí 17. novembra 1989 sa stala utajenou a nikdy nebola uverejnená. [22] Dôsledky vyšetrovania sa premietli do odsúdenia niekoľkých bezvýznamných policajtov na niekoľkomesačné alebo podmienené tresty, pretože vyšetrovanie bolo zamerané len na násilnosti na Národnej triede a zámerne sa vyhýbalo politickému pozadiu prevratu. [23] Všetky najdôležitejšie materiály týkajúce sa Charty 77 a ďalších prominentov, boli z FMV (Federálne ministerstvo vnútra) odstránené ešte pred 17.11.1989, zvyšok (viac ako 15 tisíc osobných zväzkov ŠTB) bol zlikvidovaný v priebehu februára a marca 1990. [24] V tejto súvislosti podivuhodne pôsobia aj záhadné samovraždy (plukovník Bečvář, ktorý 17. novembra vydal rozkaz nasadiť jednotky ÚRNA) či nehody potencionálnych odporcov (Alexander Dubček).

Zidealizovaná revolúcia, ktorou by sa pýšil každý národ, každá krajina sveta, je napriek všetkým propagandistickým dezinformáciám na pokraji záujmu obyvateľstva ale aj politikov oboch nástupníckych krajín bývalého Československa. Súčasníci 17. novembra 1989 vedia napriek oficiálnej propagande svojej a možno aj preto dnešní študenti nevedia takmer nič o „veľkom víťazstve“ ich rovesníkov spred 15 rokov. Nik si predsa nedokáže spomenúť na udalosti, ktoré sa nikdy neudiali.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/Psychologia/referat-5679>

